

Козинець О. Г.,
кандидат історичних наук, доцент,
завідувачка кафедри правоохоронної діяльності
та загальноправових дисциплін
Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

Дворніченко К. В.,
здобувачка освітнього ступеня «бакалавр»
Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Проблема домашнього насильства для українського суспільства є не новою і залишається достатньо болючою. Тому, в 2017 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», щоб створити правові механізми протидії цьому негативному явищу.

Безумовно, проблема насильства в сім'ї залишається актуальною проблемою для всіх країн світу, не є виключенням і Україна. На жаль, політичні та економічні процеси, які відбуваються у XXI ст. у нашій державі негативно впливають на сім'ю та похідні від неї інститути. Це і збільшення кількості сімей, які опинилися за межею бідності, це і регулярні бійки та сварки, що створюють конфлікти в сім'ї, це і поширення алкоголізму, наркоманії та проституції, це і зменшення ролі та впливу держави та зміна соціальних стандартів на самий інститут сім'ї тощо. Тому, важливо дослідити зарубіжний досвід запобігання та протидії домашньому насильству, адже позитивний досвід зарубіжних країн можна використати в Україні з метою мінімізації проявів домашнього насильства

Так, у 2011 році у Стамбулі було підписано Конвенцію Ради Європи про запобігання насильства стосовно жінок і домашнього насильства та боротьбу з цими явищами, яка є одним із найбільш прогресивних міжнародних інструментів протидії проявам домашнього насильства [1].

Різноманітні прояви домашнього насильства є проблемою не лише в Україні, але й у більшості зарубіжних країн. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку за 2019 рік, законодавство жодної з країн світу не захищає повністю від домашнього насильства, а в деяких державах це взагалі не є злочином. Відсоток жінок, які хоча б раз у житті зазнавали фізичного та/або сексуального насильства в сім'ї, варіює від 9,8% (Швейцарія) до 85% (Пакистан) [2].

Ця проблема є більш гострою для економічно недостатньо розвинених країн, при цьому жінки в цих країнах із більшою вірогідністю визнають таке насильство над собою виправданим. Так, відсоток жінок, що повідомили про те, що вони хоча б раз у житті зазнавали насильства з боку членів своєї сім'ї, варіюється від 15% у Японії до 71% – в

**З НАГОДИ ВІДЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДНЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
(М. КИЇВ, 10 ГРУДНЯ 2021 РОКУ)**

Ефіопії. За іншими даними, рівень насильства над жінками в сім'ї становить близько 23% у Швеції, 4% у Японії та Сербії, 30-54% у Бангладеш, Ефіопії, Перу й Танзанії [3].

Із 87 тисяч жінок, які були навмисно вбиті 2017 року в усьому світі, більше половини були вбиті своїми партнерами або членами сім'ї, що означає, що 137 жінок у світі щодня гинуть від рук члена власної родини [2].

У США жінка страждає від фізичного насилля кожні 18 хвилин. За статистикою, 62% убивств жінок було вчинено їхніми чоловіками. У Перу 70% усіх зареєстрованих злочинів становить фізичне насильство в сім'ї. Значного поширення набуло сексуальне насильство: у Канаді, Новій Зеландії, США та Великій Британії кожна шоста жінка була зґвалтована [4].

Розглянемо досвід кримінально-правової протидії домашньому насильству на загальнонаціональних рівнях в окремих країнах ЄС, зокрема у ФРН, Франції – у державах, які ратифікували Стамбульську конвенцію та в державах, що досі не інтегрували положення цього документу у своє законодавство – Великої Британії.

О.В. Старчук відзначає, що у Франції протидія домашньому насильству розпочалася у рамках Національної державної програми щодо боротьби з насильством жінок і з подружнім насильством у зв'язку з прийняттям Закону Франції «Про посилення попередження і покарання за насильство в сім'ї або у відношенні неповнолітніх» [5, с. 85]. Особливістю цього Закону є те, що стала судді отримали можливість у справах сім'ї видавати спеціальні постанови, які забезпечують безпеку жертв сімейного насильства, що дають змогу жінці, яка стала жертвою насильства у сім'ї, змінити місце проживання або змусити чоловіка покинути спільне місце проживання.

Як відомо, основу кримінального законодавства Франції становлять норми КК, в якому вчинення протиправних дій щодо подружжя і партнера одне щодо одного виступає обтяжуючою обставиною більшості кримінальних правопорушень і карається суворіше, ніж аналогічні діяння, що скоєні не щодо членів сім'ї. Так, відповідно до ст. 222-18-3 КК Франції погроза будь-яким способом вчинити злочин проти подружжя, співмешканця, партнера, який живе із кривдником згідно з угодою громадянської солідарності, караються позбавленням волі на строк до 3 років та штрафом у розмірі 45 000 євро.

Статтею 222-31-1 КК Франції передбачається відповідальність за такий вид сексуального насильства в сім'ї, як інцест, вчинений стосовно подружжя або партнера, з яким особа перебуває у відносинах за угодою громадянської солідарності, або щодо інших членів сім'ї, якщо він має владу над жертвою де-юре або де-факто.

Крім того, у Франції ефективно налагоджена взаємодія підрозділів поліції з «гарячою мобільною лінією», що дає змогу оперативно прибувати на місце вчинення насильства в сім'ї. Підрозділи поліції повинні негайно забезпечити особі захист від особи, яка вчинила насильство. Суд може призначати такий захід протидії насильству у сім'ї, як використання електронних ОРБ-браслетів. За допомогою цих браслетів поліція отримує сигнал про те, що особа, яка вчинила насильство в сім'ї, наближається до потерпілої, і, відповідно, може оперативно реагувати на це.

У ФРН існує заборона щодо входження до свого будинку (квартири) у випадку вчинення насильства щодо членів сім'ї, неможливість перебування біля будинку ближче, ніж на встановлену судом відстань, обмеження контактів з дітьми, жінкою, іншою особою,

що стала жертвою насильства в сім'ї, заборона наближення до потерпілих осіб, зустрічі з ними і намагання контактувати, використовуючи мобільні та інші способи зв'язку [5, с. 85]. Крім того, згідно із Законом ФРН «Про побутове насильство» потерпілій особі надається право правової претензії на виділення квартири. Тобто у разі заподіяння фізичної шкоди здоров'ю або обмеження свободи і, за певних умов, у разі виникнення загрози такого порушення суд може зобов'язати кривдника звільнити квартиру незалежно від того, в шлюбі партнери чи ні; навіть власник квартири або єдиний квартирнаймач, орендар, який вчиняє насильство, може бути примусово відселений від жертви.

У Великій Британії кримінально-правова протидія домашньому насильству здійснюється відповідно до Закону «Про домашнє насильство», яким насильство в сім'ї визначається як будь-який випадок загрози, насильства чи жорстокого поведіння (психологічного, фізичного, сексуального, фінансового чи емоційного) між дорослими, які є або були співмешканцями, або щодо членів сім'ї, незалежно від статі та сексуальної орієнтації. Водночас передбачається дія і так званого «Закону Клер», за яким особа у будь-який момент може звернутися в поліцію з метою перевірки, чи має її партнер «насильницьке минуле». За таким запитом поліція зобов'язана провести спеціальну перевірку та за її результатами поінформувати заявника.

Отже, домашнє насильство, яке раніше українці вбачали лише у застосуванні фізичної сили, в країнах Європи давно включає в себе фізичне, сексуальне, психологічне, емоційне і економічне насильство. Проведений аналіз зарубіжного досвіду запобігання та протидії домашньому насильству дає підстави стверджувати про необхідність прискорення Україною процесу ратифікації Стамбульської конвенції та приведення національних законів у відповідність із положеннями цього документа. Саме імплементація положень Стамбульської конвенції в національне законодавство дасть можливість удосконалити кримінальне, кримінальне процесуальне та адміністративне законодавство України з протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильству та як наслідок зменшити кількість випадків домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. URL: <https://rm.coe.int/1680462546> (дата звернення: 04.12.2021).
2. Ломакіна О. Зарубіжний досвід протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. URL: http://el-zbirn-du.at.ua/2020_1/20.pdf (дата звернення: 04.12.2021).
3. Тучак М.О. До питання про вдосконалення правового регулювання попередження насильства в сім'ї. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2003. № 4. С. 66–69.
4. Коломоєць О.Д. Світовий досвід протидії насильству в сім'ї. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. Том 24 (63). № 1. 2011. С. 202–208.
5. Старчук О.В. Заходи запобігання та протидії домашнього насильства: український досвід в міжнародному контексті. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2 (14). С. 83–87.